

VIKTOR CAR EMIN

16. X 1954.

Boeing ...

Moja mala Amerikanka.

2 romana „Iza plime“ i „Iza
stog g. 1913.“

Najteže se ma Verica odvojila od
"svog starog psa Klastera. Neko-
liko dana prije odlaska (u Ameriku)
placeni mu je objašnjavala, kako će
ona malo do Amerike, a on - stari
Klaster neka metutim bude Dober
i voljan, i neka sluša Marijuna
koji će ga lijepo paziti i čuvati, dok
se ona vrati" - - - - -

Dok se ona vrati...

Te su riječi na kraju romana - znači
le kao neki magooj'staj, da će ro-
man „Iza plime“ - prije ili kasnije
- dobiti svoj nastavak.

Jedno stoji - to, da mi moja mala
Amerikanka - kako sam je već u da-
si maseivas - mi je nikada izišla iz
pameti. Nesmotivo: što je vrijeme
više odmicalo, to mi je mala
Verica sve češće iskrcavala pred
očima, jasnića, odredenića, blića.

U duhu sam je pratio u njemu rastu, razvoju Gelsonom i susretnom.

Donekad se desavalo, da bi golokolja ot n...
sih iseljenica došla starom, rođenom Kra
ju u pohode. Na njoj se vidjelo, kako ju je
tustina prilična preobrila, deobličila,
nasobitkala joj svoj egzotični pečat, otuđi-
la je sebi i dajta mjerinim najbližima. Ali
- treba reći - kadikad bi se između njih
pojaviła po neka bijela vrana, koje se
daleka, nova postojbina jedne dostignula.
Iz vade njene riječi izbijala je ljubav prema
rođenj gudi, želja da se * u nju za u
vijek vrati sa perikom ot majke nasljedstvom,
netaknutim. I ja u meni se sve jače utv
divalo svjerenje, da ni u moje male Dje
vice nije mogla drukčije da bude.
S njom je u dalekom New Yorku bila ovaj
ka, koja joj je nesumnjivo govorila o
sto, također o starim rođenim Mur
vicama i protuzvada u njoj - svojima
loj, spomen na nezaboravi stari cr
stenu Krag, na divno nebo i snove, ka
kva nema nigdje na svijetu, na
beskrajne i plavine u june alordi
nog cara, na garde u mile i dobre,
na de ono krasno i dragoc, sto smo

napustiti morali...
I ovdje pak, u domovini, kao da čujem
borba voim, kako i on, tamo na kraju st
lantika, neprestano gudi svoj vječita
pjesmom:
- Ah, da mi je barem remizeti u onom
mojem dragom Kvarnerskom kraju, tu
me gdje more pjeva tako miho, da ti
ot tog pjevanja dusu igra, i gdje se
čak i suna sa u njemu utapla, da
me da ga bolje čuje.
Tako je starač gatao u zanosu, što su se
obično desavali pjesmom: "oj domo slo u
mican" iz arivajući još adito i tri
jesak na usnama male Kerice i na
onim majke joj i Clare. Ja, ali su ona
topla i sodača stariceva spominjanja
prenosila i njih, majku i Keriku, pod
rođeno nebo, u nezaboravne Mur
vice, u dragu, nasranjenu Opaticju
pod njene cedre, magnolije i stoljet
ne kestove medunce... Sve je ono
trajilo, tamo, u som stram oceana
davnje i noću snivalo o som "skorom"
svorakku, o žepi, koji u se jednog
dana razijelo stvariti.
I. Just, ali, to je u glavnom zavr
silo o autorn, o uslovima... To je
reći - o događajima, što ih je historija

u kojoj besomučnoj ^{trci} već gomilala, i
 o prilika, što su otuda nastajale,
 mijenjale nasoj Gotri fiziognomiju,
 a po gđerajim našim ljudima i ^{čud.}
 Udes je htio, da sam se ubrzo i sâm
 našao u tom vrtlogu, može se reći
 čak i upletan u događaje, što su od ta
 na do dana sve jače nastavali. Već
 krajem prvog svjetskog rata bio sam pri-
 moran da selim. U tom sam prvom prog-
 nanskom dočeka sam podjarmženje svoj
 dragog Zaričaja, Gotre mile. Nakon povrat-
 ka u Opatiju 3. 11 1921, trebalo je da zaslu-
 čem putare i da se društvu s preostalim
 prijateljima radim - u prvom redu ma-
 tom, da se u porobljenom narodu uz-
 doži, usčuva narodna svijest i
 djelatna. U tim prilika tako da mi
 bli na malu Američanku i na njen
 povrat u domovinu? I tvariše, ona
 je po vremenu u mojoj mašti u
 blijedela, čak se pomalo i izgubila
 u vrtlogu novih događaja.

Kaoza žicu

U to sam dospio i u drugo prognan-
 stvo, u susjedni Susak i odanle posmatras

što se odvijalo u tužnom Zaričaju.
 Ono što sam mogao da vidim, razabereh,
 nije bilo baš utješljivo, a ni za sve nase
 nije se moglo reći, da su dušto sretna pla-
 to. Moj odani prijatelj O., koji je nekoin
 zgodom nabasao na Susak oznacio mi
 je neke za nevolji nase elemente riječima:
 - Što je u nas bilo već prije čestito, vri-
 jedno i u duši - nase, drži se i sada
 na toj razini. Ono drugo pak, iako još ni-
 je počelo da osim, "po vragu", već je na
 putu osamo...

Nisam tražio nikakvih objašnjenja niti
 pojedinosti. Da je u našim redovima
 bilo ~~ne~~ i otprij pustog korova, pokazala
 je već otprg desetih godina ona son-
 motna Prostiva afera. Bilo je tare-
 njaka, kolektivnih shiban, pokvare-
 njaka, gotovih da i za malen Judin-
 god okrenu stramputišom. Ostatak ka-
 tik i takvih tipova nije - na sebi - bilo
 mnogo ni sata got okupacijom, ali
 kako su se oni boji, koji nisu štjeli
 da služe tuđinju, u se većim bro-
 ju sklajali s onu stranu granice
 u Hrvatsku, tako su se i izrodili sve
 jače priklanjali okupatoru i - što je
 najgore - sve se više slušali njegovim
 perikrom i kao ~~zari~~ nama za inad i
 cali su

Njegov jezik

Voilà l'ennemi! To - kako se danas obično veli - neprijatelj broj 1.

Pričaju u Lovranu, da je neka Frau Funde pred svoj povratak u rodni Bee, Karata jednog svojeg znanca, doseljenog Rimljanin, ukazujici na skupinu naših Greda:

- Sve u meni govori, da čemo se i mi i u jednom dana vratiti ovamo. Ovi slavenski diobaci nisu više, što su prije bili. Bazu, medijali, smotih, Mi, Nijemci, donijeli smo im finija jela, život udobniji i lagodniji. Što je do vas, Fatijana, vi im ostavljate svoj govor - linguaggio arcaico - koji oni već prihvaćaju, usvajaju, asimiliraju, što će ih nesumnjivo - prije ili poslije - savršeno potvrditi u vlasti...

Riječi tvrda, čvrsta, odvažna, moćna i po nešto pretjerana, ali načelom puna moćne ozbiljne prijeteće. Dacovali, ja se i mi, sam bih, toliko melodijabilnih osobna talijanskog jezika, koje je već odavno glasilo, a i danas, ma kako zabrinjavajuće nešto drugo, što ^{taj njihov} vidiom u sebi Riječi

Tu su u prvom redu rasne zamke, na koje je ukazivao i francuski pisac, Pierre - Simon Ballanche, već on amo u početku prošloga vijeka. On je svojoj duhovitoj prijateljici, gospođi Belcamier objašnjavao među ostalim - otprilike - kako se taj jezik govori (parle) umije čisto da bude i lišenjeran. Zvuči saduše nježno, ljubko, umije ljato da pretjeranost, a ~~koje~~ buduću - razumije se - lagano, pa ~~važno~~ se sama se nerijetko da zavodi, privlači, oćarava i obmanjuje slatkostom svojih harmonija. Pisac nastavlja: Elle (la langue italienne) fournit tous les expressions fausses pour les sentiments ~~vois~~ faux et privés du naturel; je la crois tres pauvres pour les sentiments vrais, intimes, profonds. " Zamislite našeg čovjeka, koji se već po svojoj prirodnoj radnici onamo, što je tuđe i strano, kako će taj čovjek da se snade, kad i sam jadno taj galimatijaz, gdje se svi od

superlativa, varušk i laznik izlaza, a
 da i ne pitas, gdje svosa neiskre-
 nost, a počinje iskrenost ili obrat,
 no? Tako da se zaštiti od stupice
 koja - među tolikim drugim - vol-
 ba na nj na svakom Kosaku, na
 nj i na djecu njegova? Na
 djecu, kojoj ^{već - kako} se po svemu vidi, isto
 blićuju drugim i ^{uistinu i poroju} spore, toliko majstori
 ma nametnuti majstori u ^{u isto} izro-
 divanju...

Eva Naylor

Da se razumijemo! Nitko pametan ne
 će dignuti svoj glas ~~protiv~~ na Korisne
 i uvijek pronalaske, pa tako ni protiv
 naylora." Izbica je ovim rečima, da
 ukazem na neke čudne, nekako bih ^{u isto}
 bolesne pojave, što su kod nekih žena, osobito
 djevojaka, izbile tim se ^{u isto} pronala-
 sku prona glas. To ^{u isto} videno steric stro-
 niko je i doji eru - ^{u isto} randoobije, što se pro-
 teglo kroz dugi nit godina i podsticalo
^{glavbe} ^{u isto} onako uzgizane najne mogući-
 jim nemo, ^{u isto} quivostiona, najzapanjujućim senzacija,
 ma, najneutkusnijim neuskusnostima
 i drugim sličnim nastupima, što ih je

bajoslova Amerika lierala i ^{u isto} vječari
 stou u još nevjernim serijama. Čarape
 naylor arivale su prav odlično, koje -
 osobito kod zrelih žena, to ^{u isto} odlično
 kjenje granice bi ponekad s pravim ludi-
 lom. Kad bi se drže od njih svele - za
 postom, na šetnji, u dućanu, ma gdje
 bilo - prva bi im ^{u isto} uvdah bio: Ah,
 naylor! S tom riječi u golu bijegale.
 Bih ustajale. Odrizale se uobolo ma
 kakve stvari, ma kakva ^{u isto} zblivanja,
 to je znati kako zapletena - ve je za
 njih imalo svoj početak i ^{u isto} završetak
 u nayloru. Te američke čarape pot-
 skivale su do druge misli, a izbile su
 same od sebe kao prav fiksne ideje. To
 je isto lakše do para, a po njima i do
 naylora, to je bila napast, što je uporno
 vječita, ponekad besomučno salizetala i
 držala čak i one razumnije, pametnije, dob-
 je one ležernije, lakomislennije nagomila
 kadikad i na samotne čine, gurala ih u
 najviše nepoznatih, maskih tipova, koji su
 se tim nesatnicama pridruživali kao neki
 anđeli s neba, ako im je "slučajno" stig-
 la epa virila kakva naylor - čarapa.
 Oritom bi po neku od tih obmanutih djevojaka
 spopadale i druge misli i želje, što bi na

-10- Kraju Antunovcima u stoasnoj
Zubnji: da im je otisci nekuda u tuzi.
kijet, u Italiju, Ameriku, Australiju,
ma bilo kam, gdje ima svih blagodati,
i onih najdragocjenijih, što se ovim set
vicima onuda same od sebe nastaju
čas u vidu kakve dileme opraviti nekog
nakita, čas u onom čarape nylon, ah!
taj nylon! Sve tako...

U to se primalo i hvatalo. A prima se
i hvata i sada, dok ovo pišem. Još
jedan razlog za naše roditelje i odgo-
jitelje, i još jedna dužnost za nas na
rodne prozore, da na vrijeme utječemo
i oni, osobito na mlade, koji dolaze,
da ih upućuju, kako će se očuvati i te
kuge i odazvati se domovini čvrsto i odra-
no, a po tome i korjeniti i otporni
spremni, da je - ustrela bi - brane.

Dvije Kvarnerske Sirene.

Jedna, starija - Rijeka - bila je i u davnini
na glasu kao jadranska, a po tome i me-
diterranska luka. Znamo, što je to zna-
čilo onuda, a što znači i danas, osobi-
to u pogledu međusobnog, neposnog i ma-
nje neposnog života građana i

-11-
soja pokvarenjaka, koji dolaze s njima u
čestiji dodir.

U novije doba pojavila se još jedna
sirena, mlada od one prve - Opatica.
Njegovini strani pojeteoci - turisti - do-
nosili su joj iz svijeta i tablice darova,
koji su ostavljali - i još ostavljaju - svoj
neredavi pečat na duševni i ~~tuđi~~ fizi-
čki život pojedinaca.

Dva rata - a naročito one godine izme-
tu njih - doprinijeli su također svoj udio,
da se je - za sreću još samo ovdje onde -
fiziognomija ~~koje~~ pogledojih čisto promi-
jenila, na statutu slabija, koji su poči-
pali pod utjecaj onog neredavog, što
se najbolje i najlakše prima, a vola
sporo i nerado ostavlja.

Primijetiti tu godinu zarazu na veći širi
stoj našeg života, bilo bi nepravetno,
ali presuditi to - iako još za sada spre-
radične pojave, bilo bi ne samo šteta,
već i opasno za održavanje dobrih oso-
bina našeg nacionalnog karaktera, naše
dijesti, a u prvom redu naše otporne snage,
koja će nam i u buduću biti od velike
prednosti za našu obranu i očuvanje ovog
našeg i još kako prognoženog kraja.
D'Annunzio je - kako je poznato - veličan

riječke žene - le donne fiumane -
 nazivajući ih najlaskavijim imenima:
 "Ardenna", "Ardenna", "Ardenna", "Resi-
 stenza", "Salvazione"... Slavio je nada sve
 njihov patriotski fanatizam. Hvalio je
 pritom bilo iskrenosti, to je nešto dru-
 go - un' altra cosa. Šta je pak do njega -
 svih legionara, osobito onih, koji nisu imali
 li dlake na jeziku - a bilo je i takvih -
 oni su to, taj fiumanski, ženski,
 "patriotski fanatizam" označivati izra-
 zima "furor eroticus" ili "furor uter-
 rimo".
 Mladim djevojčicama one su u nebesne
 D'Annunijevu parate kao neki "titulus"
 za njihove običajne vjetrove laerne. Kad
 bi se - na primjer - počelo, da se negdje
 sprema nekakav ~~novi~~ corteo - susret,
 gdje jedna druga zove: - Vien, faremo
 ghetto! - doti, ~~to~~ bit će bakana!
 U toj atmosferi odvijale su se na
 Riječi sa ona D'Annunijeva ~~stava~~ stavolja
 mahnistanja, koja su mnogima bila
 za zabavu, ali su već sama po sebi
 i sa tim onim, što bi za tim slijedilo,
 unovila misli nepravde sa posljedica.
 (Aronim Klicama)

iz kojih će ~~se~~ već u najbližoj buduć-
 nosti izbiti još strojniji plodovi, zači-
 njani kod nas i drugim opojnim
 sredstvima.

Moje glas

Bravo reči - daleko se više sus. Neki
 naročiti provod u svome rođenom
 kraju nisam bio ni ja, Mikaloo en-
 do! Za profetu nisam imao ni ja
 medih posebnih osobina - ni vanjskih
 ni unutarnjih. Tored toga - ja sam
 gotovo sav svoj vijek proveo u svom
 rođenom Kutulu, među ljudima vi-
 še manje nepismenim, od kojih su
 mnogi gledali u meni običnoj pučkoj
 školarici, a to je reči "mestrica" sa
 vrlo skromnim prihodom.
 Bilo je - istina - među njima i takvih
 koji su znali ja pisem piše i kojista
 druge, što je - malobrojnica - za njih zna-
 čilo dangubu, besposlenost, a ponekad
 čak i to, da u glavi nije nešto u redu.
 Ne - ovakav sudak, kao što sam ja, ne mogu
 da privlačim na sebe pažnju svoje oko-
 line, više manje zaostale. Dobro situiran
 višak, osobito oni, koji umije davati

rog za vijek, i to se popravis gro-
 movitim, stentorskim glasom, ti
 jedini mogu da se i u tvojoj domovini
 igraju nekakvih perokla. Literat-
 pu još k tome neki "meštric - nikada!
 Sjećam se druga učitelja, koji se jednom
 i godom porječak sa župnikom dogade
 La. Pravo bilo je očividno na njegovoj
 strani, ali narodni prevrat, koji je o to-
 me imao da sudi, riješio je stvar u
 prilog "veličasnoga" i to se obrisom na
 neke ^{poželjne} stranacke ~~političke~~ rasloge. Nema
 za običnog "meštrica" mjesto među
 profetima!

Moje isključenje!

Italijani su nama Istranima poricali
 svaku kulturu, čak i napredak, a da
 se o nek ^{visini} duhovnim tvorevinama i
 ne govori. Mi smo istarski Slaveni za
 njih bili i ostali celjad im partizana u
 Istani ^{znati od Ruda od Koga,} ^{paema njihovu umovanja -}
 i prošlosti ^{mitovima}, a niti im ^{smo} ^{ma} ^{ma}
 sada nekoga, koji bi se mao i kao malo
 nadaren urdigao nad omu svoju

"amorfna pulpa." Ni jedno naše ime, ni
 jedno spomena vrijedno djelo, šta bi
 odskakalo ama niti za pedelj iz mra-
 ka, u kome smo se - sve po njihovom mu-
 drovanju - gušili u vjekovima, onako, kao
 što se u njemu živimo i danas.
 Nasu su obrazovaniji pobijali te njihove
 samovoljne, lažne tvrdnje. Iznosili su
 iz historije svjedocanstva, koja su govo-
 rila o našem prošlom i današnjem
 kulturnom razvoju, ali se to nije kori-
 stilo. Bilo je kao da govoriš zidu. God
 specialisti su ih na bližnje hrvatske tri-
 morje, na susjedne otoke, nharivali
 na vjekovne vere, šta nas opet spaja
 hu i šta nas sveter spajaju sa jez-
 grom našega naroda hrvatskog i uopće iz
 goslavenskog. I nato bi odgovorili ili s
 kakvom prostotom ili s uobičajenom šut-
 njom punom prezira. A tako oni i on
 da, kat se u Istri pojavio Eugenij Klumi-
 čić. U njihovim očima mi smo ostajali
 nek ^{stvarna} ^{stvarna} celjad - nepro-
 pravljivi varuvari. Time bi oni zapo-
 čitali tako dalju raspradu o tome.
 Uz Klumičića pojavili su se u Istri i
 drugi, koji su se bavili književnošću,
 ali ih se moglo prebrojiti na posteljane
 ruke.

Ni pola čuda, što su naša gospoda latini ¹⁶⁻
gledala na te naše ljude "olpera" sa suve
renim prezirnom, no dešavala se i drugo ne
što, govore: ako bi se koji od naših pisaca
dremao, da o izvjesnim narodnim stvari
ma misli malo drukčije od nekih od
svoj vlastitog roba, njegova je sudbina
bila započela, pa mu se moglo dođe
diti kao i meni, kad sam ^{se} negdje prije
pola vijeka - usudio metnuti svoj potpis
na protest, što su ga neki moji drugo
vi objavili protiv nekog sabljunika naših
klerikalaca. Mem se pri tom najviše pri
govaralo to, što je posred moj imena sta
jala riječ - Kariževnik, ornatka, što su
mi je tom prijekom pridodali moji drugovi
od roba. I tako, dok su nam ^{tabašari} naša gospoda
ni Sakijani parali nisi onim dvjema ste
restipnim izjavama; gdje su tim barba
rična pisci? gdje smisao za kultura i
čepotu? - dokle su po meni udar ali ne
ka naša čarna gospoda ne u nesnaost
osobito prije ili tri godine poslije, to u
amijent, kad je u Zagrebu komu "La
voluntaria" i dalje moj roman "No
ve borbe".
Njihova bruka u Hrvatu - u Zagrebu -

-17-
posli su malo poslije korak dalje; da
me kazne zbog mog jugoslavensko
udariti su me anatemom i^x jednostav
no, jednim potezom ne znam čijeg
pera, isključili "kao Kariževnik".
Istina, ti ^{su} isti ljudi gov. 1941 slič
nom lakomom isključili iz našeg teri
cionalnog teritorija i^ostavu i ogromna
dio našeg hrvatskog i dalmatinskog
tla, pa nije čudo, što je moj isklju
čenje posred tih Kudičama Krupničkih
postupaka neprijateljima našeg roba
ostalo sasvim nezapaženo, ali Janas,
dok ovo pišem ne mogu da ne promi
šlam na nepojmljivu bezernost,
kojom su izvjesni tipovi u našim kra
jevima baratali sa masom rođenom gru
dom, kao da je to njihova svojina
njihova, a ne općenarodna.
Što je pak do mog isklučenja mogu
primati, ^{mi} bar zbog njega nije ispao
s glave ama nijedan vlas. To je mo
da dolazilo študa, što mi je čitava
stvar bila i ostala upravo nedokrivna
nepojmljiva...

Biljeste

Julija Najman - spisateljica